

Analysis of the Applied Components of Cultural Diplomacy of the Islamic Republic of Iran in India

Seyyed Javad Ahmadi¹ | Hassan Khodaverdi² | Garineh Keshishiyani Siraki³

1. Ph.D. Candidate, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Corresponding author: Assistant Professor, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: h_khodaverdi@azad.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Article history: Received 10 June 2023; Received in revised form 09 September 2023; Accepted 11 September 2022; Published 22 September 2024

Abstract

Its cultural diplomacy is a part of diplomacy that pursues the development of international and interstate relations through culture, art and civilization-building components. The Islamic Republic of Iran, with its cultural, civilizational and religious components and many commonalities, is able to play a more active role in the field of cultural diplomacy in India. In this practical research, using the most important works and available library sources, in a descriptive-analytical method, it is tried to find an answer to the question that what are the practical components of the cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran in India? The hypothesis of this research is that the religious-value, cultural-artistic and civilizational-normative components can be related to several thousand years of cultural and civilizational relations, the existence of a large Muslim community, the presence of the Persian language and literature for eight hundred years, and common cultural and literary figures. They help to promote the soft power and cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran, so this research will analyze the issue from the perspective of constructivist theory.

Keywords: Cultural diplomacy, Soft power, Culture, Civilization, Cultural relations.

1. Introduction

Its cultural diplomacy is a part of diplomacy that pursues the development of international and interstate relations through culture, art and civilization-building components. The Islamic Republic of Iran, with its cultural, civilizational and religious components and many commonalities, is capable of playing a more active role in the field of cultural diplomacy in India, therefore, in order to redefine the practical components to achieve a stable and strategic relationship, as well as to recognize opportunities and challenges. There is a need for applied research and our goal is to achieve this necessity. Therefore, we are looking for an answer to this question, what are the practical components of cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran in India? The hypothesis of this research is that the religious-value, cultural-artistic and civilizational-normative components can help to improve the soft power and cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran.

1.1. Research Methodology

This research is based on the theoretical application of constructivism for a deep understanding of the cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran in India with a descriptive-analytical method and based on the analysis of library and citation data, by studying and gathering information in an inductive way and using library and internet resources. The basis of objective and historical data has been established.

2. Discussion

The emergence of culture in the foreign policy of governments has been used as a key component under the title of cultural diplomacy for decades. Cultural diplomacy tries to influence the public opinion of nations in addition to governments by using civilizational, artistic and cultural, religious components and indicators such as language, literature, norms and values. Constructivism in international relations tries to the internal and international culture and norms of a country find a common understanding and through that they play a role in cultural diplomacy. Cultural diplomacy is able to target the general public in addition to the elite society. One of the advantages of cultural diplomacy is to be present in the destination society without conflicts and political sensitivities. The goal of cultural diplomacy is to gain prestige and credibility in the international field and influence the target society, which is sometimes formed by creating new scientific and cultural institutions with the goal of common understanding. Islamic Iran and India have not been able to establish strategic and stable relations with common objective and subjective components. Therefore, considering that India is one of the influential countries in the region and the world, the more active and dynamic presence of the cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran can develop relations and Promotion of national interests and soft power of the Islamic Republic of Iran.

3. Conclusion

The Islamic Republic of Iran, with its distinct identity and structural characteristics in foreign policy and cultural and civilizational characteristics, is able to play an active role in cultural diplomacy. The cultural commons of Iran and India as two regional powers in West and South Asia can be analyzed under the theory of constructivism. Constructivists use components such as identity, interests, structure and agent for their level of analysis and by removing the boundary between reality and value on the one hand and constructs and objective reality on the other hand (subject and object) presented a new analysis of international relations. Unlike neoliberals who explain the material factors in the relationship between states, they also pay attention to the cultural and semantic components and believe in the creative role of these components. They are in the international system. Iran and India as two countries, having a relationship of several thousand years and having many common elements from ancient times until now, have the ability to create relations beyond the current level. The relations between Iran and India after the Iranian Islamic Revolution are often influenced by the international system, the domestic policies of the two countries, India's relations with Israel and the United States, the not so good relations between India and China and Pakistan, the Persian Gulf countries, Afghanistan and Central Asia, and these unstable relations have definitely affected our cultural diplomacy agents. If we want to provide a brief definition of cultural diplomacy, without a doubt indexing can be the most important goal of cultural diplomacy. The audience of cultural diplomacy is the general public and the elite society, and as a result, the cultural broker must present an image that fits the identity and cultural components of his country to the audience and make his country known to the world as a cultural brand. Just like France, South Korea, America, Turkey. Each of them is developing diplomatic relations with their cultural profile. Therefore, the Islamic Republic of Iran can be an important player in cultural diplomacy due to its geopolitical, geostrategic and geocultural position, and being in the field of civilization visionary in addition to Iranian-Islamic culture and civilization. Cultural diplomacy It is a field of diplomacy that is based on civilizational, cultural and artistic components, religion, values and norms. The goal of cultural diplomacy is to develop relations through the lens of culture, because culture is one of the limited fields that face less resistance in the target society and the challenges of other fields. Therefore, the cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran can use religious-value, cultural-artistic, civilizational-normative components to promote its relations in India. India, having about two hundred million Muslims, a quarter of whom are Shiites, and Hindu religions such as Buddhism, Jainism, and Sikhism, which have common values such as pacifism; the presence of the Persian language and literature for eight hundred years, which, due to its capabilities, is the official, administrative and It was the Diwani of India; And since 2020 AD, it was recognized as one of the classical languages of India by the Parliament; the common and respected cultural personalities of the parties such as Abu Rehan Buruni, Bidel Dehlavi, Ghalib Dehlavi, Amir Khosrow and extensive academic and academic relations that extend from the Sassanid era until now; an architect who symbolizes The indicator of this cultural exchange between the two countries is the Taj Mahal, and the widespread presence of the Iranian diaspora, which is itself

a component and tool of cultural diplomacy. He is the exponent and executor of these identity-building indicators. Therefore, taking into account these unique components and characteristics, it is necessary for brokers to take advantage of the soft power and practical components of the cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran.

4. References

- Agha Mohammadi, I. (2011). Analytical framework of structure-agent in Iran's foreign policy, **Research Journal of Political Sciences**, 6(4): 7-40.
- Ahmadi Dehka, R. (2018). **The principles of cultural diplomacy and its place in the foreign policy of countries**, Tehran: Adiban Rooz.
- Alkathheeri, A.R., Khan, M. (2019). A Perspective on Saudi Soft Power and Cultural Diplomacy, **Global Social Sciences Review**, Vol. IV, No. II, 20-26.
- Ang, Ien, I. Yudhishtir, R., Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: beyond the national interest? **International Journal of Cultural Policy**, Vol. 21, No. 4, 365–381.
- Ashena, H. (2004). **Culture, communication and foreign policy, presenting a model for public diplomacy, religion and communication**, 21: 227-263.
- Ashuri, D. (2012). **Political Science Journal**, 21, Tehran: Morvarid.
- Azhdari, L., Farhangi, A.A., Salehi Amiri, S. R., Soltanifar, M. (2017). Model of cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran, **Culture and Communication Studies**, 18(36), 102-67.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2017). **The globalization of world politics: An introduction to international relations**. Oxford University Press.
- Beard, D.S.R., Menechelli Filho, P. (2019). Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, **Rev. Bras. Polit. Int.**, 62(1), 1-20.
- Biki, M. (2010). **The soft power of the Islamic Republic of Iran, a case study of Lebanon**, 1, Tehran: Imam Sadegh University Press.
- Dabiri, M. R. (2005). **Applied diplomacy and diplomatic procedures**, Tehran: Ministry of Foreign Affairs Publications.
- Dehghani Firouzabadi, S. J. (2010). Cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran in the Persian Gulf region, **Political Quarterly**, 40(4), 103-122.
- Deshiri, M. R. (2014). **Cultural Diplomacy of the Islamic Republic of Iran**, Tehran: Katibeh.
- Farzin, S., Muradzadeh Mirzaei, S. (2021). The cultural link between Iran and India; the footprints of Iranian architects in the construction of historical gardens in Kashmir, **Subcontinental Studies bi-quarterly**, 13(41), 250-235.
- Ghavam, S.A.A. (2011). **Principles of foreign policy and international politics**, Tehran: Samt.
- Gil, J. (2015). China's cultural projection: a discussion of the Confucius Institutes. **China: An International Journal**, 13(1) 200-226.
- Gilboa, E. (2009). **Global communication and foreign policy**, translated by Hossamuddin Ashna and Mohammad Sadegh Esmaili, Tehran: Imam Sadegh University (AS).
- Haghighi, R. (2008). **The Culture of Diplomacy in the Mirror of Policies and Cultural Diplomacy of the European Union towards the Islamic Republic of Iran**, Tehran: Al-Hoda.
- Hajjani, I., Iranshahi, H. (2014). **An introduction to the cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran**, Tehran: Abrar Contemporary.
- Hartig, F. (2016). How China understands public diplomacy: the importance of national image for national interests, **International Studies**, 18(4), 655-680.
- Hassankhani, M. (2007). **The role of culture and cultural tools in designing and promoting diplomacy, with an emphasis on the foreign policy of the United States of America**, the book of the conference of intercultural communication and Iranian approach foreign policy, Tehran: Al-Hoda.
- Hejazi, S.A. (2021). **Iran's strategic culture and foreign policy**, Tehran: Research School of Strategic Studies.
- Hersij, H., Taviserkani, M. (2010). The effect of Iranian identity-building components on the soft power of the Islamic Republic of Iran, **Cultural Research of Iran**, 3(9): 151-180
- Izadi, J. (2017). **Diplomacy and foreign policy of the Islamic Republic of Iran**, Tehran: Abrar Moaser.

- Jung, H. (2019). **The Evolution of Social Constructivism in Political Science: Past to Present**, journals.sagepub.com/home/sgo,1-10.
- Kegley W, C. (1991). **American Foreign Policy Pattern and Process**. NY, St. Martin press.
- Keshavarz Shukri, A., Bayat, M and Bakhsandeh, K. (2013). Iran's cultural diplomacy in the Middle East; The evolution of communication and the need to use new tools, **Culture-Communication Studies**, 14(23), 7-29.
- Kia Pasha, A.A., Jafari Paybandi, S.F., Eyvazzadeh Ardabili, H., Partoyi, A. (2021). The importance and role of identity in the development of relations between the Islamic Republic of Iran and the Central Asian region based on the constructivist approach, **Political and International Research Quarterly**, 12(47), 247-225.
- Kim, H. (2017). Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy, **The Korean Journal of International Studies**, 15(2), 293-326.
- Kong, D. (2015). **Maging China: China's cultural diplomacy through loan exhibitions to British museums**. (thesis PhD in philosophy, School of Museum Studies University of Leicester).
- Melissen, J. (2013). **Public Diplomacy**. In **Pauline Kerr and Geoffrey Wiseman eds.**, *Diplomacy in a Globalizing World: Theories and Practices*. Oxford, UK: Oxford University Press, 192-208.
- Mohammadi, M., Mahdavi, G. (2018). Analysis and investigation of the impact of the Islamic Revolution on the Shiites of India, **Islamic Revolution Studies**, 15(53), 23-42.
- Moshirzadeh, H. (2007). **Analysis of Iran's foreign policy from the perspective of constructivism**, Tehran: Office of Political and International Studies.
- Moshirzadeh, H. (2016). **Evolution in theories of international relations**, 11, Tehran: Samt.
- Pargho, M.A. (2022). How and the causes of the spread of Shiism in India (from the 7th to the 10th century AH), **Subcontinental Studies Quarterly**, 14(43): 70-57.
- Parma, I., Cox, M. (2011). **Soft power and foreign policy of the United States**, translated by Alireza Tayeb, Tehran: Research Institute of Strategic Studies.
- Pour Ahmadi, H. (2010). **Soft power and foreign policy of the Islamic Republic of Iran**, Qom: Bostan Ketab.
- Price R.M. & Reus-Smit. C. (2008). Dangerous Liasons? Critical "International Theory and Constuctivism" **European Journal of International relation**, 4(3): 256- 61.
- Rajabi, M., Assari, A.R. (2021). Sources, objectives and tools of cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran, **soft power studies**, 11(2), 105-123.
- ReshadatJo, H., Abbas Rashidi, M. (2012). The role of media in cultural diplomacy from the point of view of professors in the field of communication, cultural affairs management and political science of Islamic Azad University, Science and Research Unit, **Cultural Management Magazine**, 6(18), 1-22.
- Rezaei, A.A., Zohraei, M.A. (2011). **Cultural diplomacy: the role of culture in foreign policy and presenting a strategic model**, Tehran: Sociologists.
- Salehi Amiri, S.R., Mohammadi, S. (2010). **Cultural Diplomacy**, Tehran: Qoqnous.
- Salimi, H. (2004). **Culturalism of Globalization and Human Rights**, Tehran: Ministry of Foreign Affairs Publications.
- Simbar, R., Moghimi, A.A. (2015). National interests and indicators of cultural diplomacy of the Islamic Republic of Iran, **World Politics**, 4(1), 7-38.
- Soleimanipour Lak, F. (2013). **Soft power in America's Middle East strategy**, Tehran: Institute of Strategic Studies.
- Soltani, A., Motaghi Dastnayi, A., Simbor, R. (2022). The geopolitical foundations of the foreign policy of the Islamic Republic of Iran with Turkey from the perspective of structuralism, **regional planning**, 12(45), 109-122.
- SoltaniFar, M. (2011). Interaction with globalization, **Communication Research Quarterly**, 25.
- Sotoudeh Arani, M. (2002). The structure-agent relationship: a framework for studying the evolution of Iran's foreign policy, **Foreign Policy Quarterly**, 16(1), 1-32.
- Sweet, D. L. (2017). **The art of winning hearts and minds: explaining divergent outcomes of Confucius Institutes in the US**. (Thesis PhD in philosophy, Department of Political Science, George Mason University).
- Thussu, D.K. (2018). **Globalization of the Chinese Media: the global context, In China's media go**

- global**, edited by D. K. Thussu, H. Burgh, and A. Shi. London: Routledge.
- Zamorano, M.M. (2016). Reframing Cultural Diplomacy: The Instrumentalization of Culture under the Soft Power Theory, **Culture Unbound**, Vol 8, 166-186. Published by Linköping University Electronic Press: <http://www.culture-unbound.ep.liu.se>.
- Zhang, G. (2017). **Research outline for China's cultural soft power**. Singapura: Springer.
- Zol-Ain, P. (2002). **Ceremonial and Diplomatic Etiquette**, Tehran: Meezan.
- Zulfaqari, M., Dashti, F. (2018). Soft power components and capacities of the Islamic Republic of Iran in cultural diplomacy, **soft power studies**, 8(19), 154-127.
-

Cite this article Ahmadi, S. J., Khodaverdi, H., Keshishiyani Siraki, G. (2024). Analysis of the Applied Components of Cultural Diplomacy of the Islamic Republic of Iran in India. *Journal of Subcontinent Researches*, 16(47), 9-28. [DOI: 10.22111/jsr.2023.45881.2361](https://doi.org/10.22111/jsr.2023.45881.2361)

تحلیل مؤلفه‌های کاربردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند

سید جواد احمدی^۱ | حسن خداوردی^۲ | گارینه کشیشیان سیرکی^۳

۱. دانشجوی گروه علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، ایمیل: h_khodaverdi@azad.ac.ir

۳. دانشیار گروه علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

دیپلماسی فرهنگی آن بخشی از دیپلماسی است که پیگیر توسعه مناسبات بین‌المللی و بین‌الدولی از دریچه فرهنگ، هنر و مؤلفه‌های تمدن‌ساز است. جمهوری اسلامی ایران با دارا بودن مؤلفه‌های فرهنگی، تمدنی، دینی و اشتراکات فراوان قادر به نقش‌آفرینی فعال‌تر در حوزه دیپلماسی فرهنگی در هند است. در این پژوهش کاربردی سعی می‌شود با استفاده از مهم‌ترین آثار و منابع کتابخانه‌ای در دسترس به روش توصیفی-تحلیلی به دنبال پاسخ به این پرسش باشد که مؤلفه‌های کاربردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند کدام است؟ فرضیه این پژوهش عبارت از این است که مؤلفه‌های دینی-ارزشی، فرهنگی-هنری و تمدنی-هنجاری می‌تواند با توجه به روابط فرهنگی و تمدنی چند هزارساله، وجود جامعه گسترده مسلمان، حضور هشتصدساله زبان و ادبیات فارسی و شخصیت‌های فرهنگی و ادبی مشترک، به ارتقای قدرت نرم و دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران کمک شایانی کنند؛ بنابراین پژوهش حاضر از منظر نظریه‌سازانه‌نگاری به تحلیل موضوع خواهد پرداخت.

واژه‌های کلیدی: دیپلماسی فرهنگی، قدرت نرم، فرهنگ، تمدن، روابط فرهنگی

۱- مقدمه

بروز و ظهور فرهنگ در سیاست خارجی دولت‌ها دهه‌هاست که به‌عنوان یک مؤلفه کلیدی ذیل عنوان دیپلماسی فرهنگی کاربست پیدا کرده است. دیپلماسی فرهنگی سعی دارد با استفاده از مؤلفه‌های تمدنی، هنری و فرهنگی، دینی و شاخصه‌هایی مانند: زبان، ادبیات، هنرها، ارزش‌ها، بر افکار عمومی ملت‌ها علاوه بر دولت‌ها تأثیر بگذارد. درمقابل، دیپلماسی سیاسی وظیفه آن توسعه مناسبات بین دولت‌ها از طریق مجاری رسمی و دیپلماتیک است. نظریاتی همچون سازه‌نگاری (Constructivism) در روابط بین‌الملل تلاش می‌کند بین فرهنگ و هنرها، داخلی و بین‌المللی یک کشور، فهمی مشترک یافته و از آن طریق به نقش‌آفرینی در دیپلماسی فرهنگی بپردازند. دیپلماسی فرهنگی یکی از بازوهای دیپلماسی عمومی است؛ دیپلماسی عمومی دو بازوی دیپلماسی رسانه‌ای و دیپلماسی فرهنگی دارد و این دیپلماسی فرهنگی است که علاوه بر جامعه نخبگانی، عموم مردم را نیز مخاطب خود قرار می‌دهد. از مزایای دیپلماسی فرهنگی، حضور در جامعه مقصد، بدون منازعه و

مطالعات شبه‌قاره، دوره ۱۶، شماره ۴۷، ۱۴۰۳، صص ۹-۲۸.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۶/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

استناد: احمدی، سید جواد؛ خداوردی، حسن؛ کشیشیان سیرکی، گارینه. (۱۴۰۳). تحلیل مؤلفه‌های کاربردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند، مطالعات شبه‌قاره، ۱۶(۴۷)، ۹-۲۸.

DOI: [10.22111/jsr.2023.45881.2361](https://doi.org/10.22111/jsr.2023.45881.2361)

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

© احمدی، سید جواد؛ خداوردی، حسن؛ کشیشیان سیرکی، گارینه.

حساسیت‌های سیاسی است. هدف دیپلماسی فرهنگی، کسب وجهه و اعتبار در حوزه بین‌المللی و تأثیر بر جامعه هدف است که گاهی با ایجاد نهادهای علمی و فرهنگی جدید با هدف فهمی مشترک شکل می‌گیرد. جمهوری اسلامی ایران با توجه به هویت فرهنگی و انقلابی خود و بر مبنای اصل ۱۵۲ قانون اساسی که عدم تعهد در مقابل قدرت‌های سلطه‌گر و ایجاد رابطه صلح‌آمیز با دول غیرمحارب است؛ در همان آغاز فعالیت در سیاست خارجی، سیاست عدم‌موازنه و پیوستن به عدم‌تعهد را انتخاب کرد که هند از بنیانگذاران آن بود. روابط ایران و هند به دلیل سیاست‌های داخلی و شرایط نظام بین‌الملل دارای فراز و فرودهای متعددی بوده است و دیپلماسی فرهنگی می‌تواند خط‌مقدم دیپلماسی در هند باشد.

۱-۱- بیان مسئله و سؤالات تحقیق

روابط ایران و هند در طول تاریخ چندهزارساله، تقریباً پایدار بوده و «فرهنگ»، حلقه وصل این رابطه است. در دوره‌ای که دیپلماسی فرهنگی می‌تواند خط‌مقدم سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران باشد، نیاز به شناخت و بازتعریف مؤلفه‌های کاربردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند ضروری است؛ بنابراین در پژوهش حاضر با توجه به مجموعه شرایط گفته‌شده، به دنبال پاسخ به این پرسش هستیم که مؤلفه‌های کاربردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند کدام است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه‌های دینی-ارزشی، فرهنگی-هنری و تمدنی-هنجاری، با توجه به روابط فرهنگی و تمدنی چندهزارساله، وجود جامعه گسترده مسلمان، حضور هشتصد ساله زبان و ادبیات فارسی، شخصیت‌های فرهنگی و ادبی مشترک و جامعه مؤثر دیاسپورای (جوامع دور از وطن) پارسی و ایرانی، می‌تواند منتج به ارتقای قدرت نرم و توسعه دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران شود.

۱-۲- اهداف و ضرورت تحقیق

فرهنگ به دلیل کاربست عینی و ذهنی قابلیت نقش‌آفرینی گسترده‌ای در ارتباط میان کشورها دارد؛ به همین دلیل سازه‌انگاران فرهنگ، هویت، ارزش‌ها و هنجارها را ابزار سیاست خارجی می‌دانند. جمهوری اسلامی ایران و هند با توجه به عضویت مشترک در جنبش عدم‌تعهد و داشتن مؤلفه‌های مشترک عینی و ذهنی، نتوانسته‌اند روابط راهبردی و پایدار برقرار کنند؛ بنابراین در جهت بازتعریف مؤلفه‌های کاربردی برای رسیدن به یک رابطه پایدار و استراتژیک و همچنین شناخت فرصت‌ها و چالش‌ها، نیاز به پژوهش‌های کاربردی است و هدف ما در این پژوهش رسیدن به این ضرورت است.

۱-۳- روش تحقیق

این پژوهش با کاربست نظری سازه‌انگاری برای فهم عمیق دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند با روش توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر تحلیل داده‌های کتابخانه‌ای و استنادی، با مطالعه و گردآوری اطلاعات به شیوه استقرایی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی بر پایه داده‌های عینی و تاریخی صورت پذیرفته است.

۱-۴- پیشینه پژوهش

حجازی (۱۴۰۰) در کتابی با عنوان «فرهنگ راهبردی و سیاست خارجی ایران» با تلفیق نظریه سازه‌انگاری و رویکرد فرهنگ راهبردی، و تنظیم چارچوب مفهومی جدید تلاش کرده چگونگی تأثیرگذاری فرهنگ راهبردی بر سیاست خارجی کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران را بررسی و شناسایی کرده است. مؤلف معتقد است که جمهوری اسلامی ایران در فرایند تصمیم‌گیری و سیاست خارجی متناسب با هنجارهایی رفتار می‌کند که نقش آن را به‌عنوان جمهوری اسلامی تعریف و تبیین می‌کند. بدین ترتیب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز ناشی از فرهنگ راهبردی آن است. پس آنچه واضح است اینکه مؤلف فقط به نقش فرهنگ راهبردی و منابع شکل‌دهنده فرهنگ راهبردی به نقش‌نخبگان سیاسی به دلیل نقش مؤثر و تعیین‌کننده آن‌ها در تصمیم‌گیری و سیاست خارجی ایران به‌عنوان مرجع فرهنگ راهبردی انتخاب کرده و آن را مورد بررسی

قرار داده و دیگر اینکه در این کتاب به مبحث اصلی مد نظر پژوهشگر در تحقیق حاضر اشاره‌ای نشده است؛ اما در پژوهش حاضر قرار است که مؤلفه‌های متفاوتی مبنای تحلیل قرار گیرند که نخبگان نیز در کنار سایر مؤلفه‌ها مورد تحلیل و تبیین قرار خواهند گرفت.

بیکاردو و منچلی فیلو (۲۰۱۹) طی مقاله‌ای با عنوان «دیپلماسی فرهنگی چین: ابزارهایی در استراتژی چین» برای ورود بین‌المللی در قرن بیست و یکم، به بررسی مدل دیپلماسی فرهنگی چین برای هماهنگ‌سازی سیاست‌های اقتصادی و جایگاه بین‌المللی چین در جهان معاصر پرداخته و ضمن تحلیل ابزارهای دیپلماسی فرهنگی چین مانند: رسانه، سینما و مؤسسه کنفسیوس، آن‌ها را کلید چین در استراتژی خود برای ورود بین‌المللی می‌داند؛ اما مؤلفه‌ای برای نقش آفرینی تعریف نکرده و به کاربست دیپلماسی فرهنگی در حوزه اقتصاد بین‌المللی اکتفا کرده است؛ لذا در پژوهش حاضر مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی در کنار ابزارها مبنای تبیین قرار می‌گیرد.

مقاله‌ای با عنوان «دیپلماسی فرهنگی: فراتر از منافع ملی؟» نوشته انگ و همکاران (۲۰۱۵) که در فصلنامه سیاست بین‌المللی منتشر شد، به تشریح دیپلماسی فرهنگی، قدرت نرم و روابط فرهنگی پرداخته و ضمن مقایسه روابط فرهنگی با دیپلماسی فرهنگی و نقش آفرینی دولتی و غیردولتی، ضمن بررسی نقش دولت‌های بریتانیا، کره، ژاپن و چین، به‌طور ویژه دیپلماسی فرهنگی استرالیا را مبنای تحلیل خود قرار داده است. نویسندگان در این مقاله شاخصه و مؤلفه‌ای برای دیپلماسی فرهنگی استرالیا معرفی نکرده‌اند، اما در پژوهش حاضر قرار است مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مبنای تحلیل باشد.

ذوالفقاری و دشتی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «مؤلفه‌ها و ظرفیت‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی فرهنگی» بحث خود را با تعریف مفاهیمی چون قدرت نرم، دیپلماسی عمومی و فرهنگی آغاز می‌کند و به اهمیت دیپلماسی فرهنگی در عرصه بین‌المللی و مؤلفه‌های قدرت نرم در دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اشاره می‌کند و مواردی مانند: زبان فارسی، تاریخ تمدن و فرهنگ ایران، هنر ایرانی-اسلامی، مشاهیر و علوم ایرانی-اسلامی، خردگرایی، ظلم‌ستیزی، فرهنگ و ارزش‌های اسلامی اخلاق ایرانی-اسلامی و صنعت گردشگری را معرفی می‌کند و نظریه نوکارکردگرایی را مبنای نظری خود قرار می‌دهد؛ اما بعضی از مؤلفه‌های معرفی شده، مؤلفه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران نیستند و بیشتر در فلسفه اخلاق کاربرد دارند؛ بنابراین در پژوهش حاضر نگارنده با توجه ویژه به مقاله‌های دیپلماسی فرهنگی چین و مقاله مؤلفه‌ها و ظرفیت‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی فرهنگی، به بررسی مؤلفه‌های کاربردی و عینی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند می‌پردازد.

۲- مبانی نظری

۲-۱- سازه‌انگاری و فرهنگ

سازه‌انگاری یا به تعبیری بر سازنده‌گرایی (Constructivism) یکی از نظریه‌های مؤثر و مهم در حوزه روابط بین‌الملل است. نظریه پردازان این نظریه را در حوزه فراتر از اثبات‌گرایان (Positivism) و طبیعت‌گرایان (Naturalism) از یک طرف و پساساختارگرایان (Post-structuralism) در طرف دیگر طیف و از نظر محتوایی آن را بین لیبرالیسم و واقع‌گرایی (Realism) قرار داده‌اند (مشیرزاده، ۱۳۹۵: ۳۲۲). سازه‌انگاران بر این باورند که ساختارهای اندیشه‌ای-ذهنی و همچنین هنجارها به اندازه ساختارهای عینی و مادی اهمیت دارند. دومین گزاره، هویت‌ها هستند که به منافع و کنش‌ها شکل می‌دهند. براساس گزاره سوم، کارگزاران و ساختارها به هم متقابلاً شکل می‌دهند (Price & Reus-Smit, 2008: 266-267؛ حجازی، ۱۴۰۰: ۲۲). سازه‌انگاران به بررسی عوامل غیرمادی مانند هنجارها، ایده‌ها، دانش، فرهنگ و هنر تمرکز کرده و به نقش ایده‌های جمعی و درک زندگی اجتماعی تأکید دارند (Jung, 2019: 2)؛ بنابراین سازه‌انگاران با ارائه مفاهیمی همانند

هنجارها، هویت، فرهنگ و قواعد، به سیاست‌های بین‌المللی، مفهومی اجتماعی می‌بخشد و بر هویت و برساخته‌های هنجاری تأکید فراوان دارند (مشیرزاده، ۱۳۸۶: ۹۵۹)؛ بنابراین پژوهشگران تمرکز خود را به ابزارهای غیرمادی قدرت و بازیگران غیردولتی مانند هویت در قالب فرهنگی آن، زبان، آداب و رسوم، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی متمرکز کرده‌اند (کیا پاشا و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳۲). نظریه‌پردازان سازه‌انگاری، روابط بین‌المللی را یک ساخت اجتماعی می‌دانند که در آن برساخته‌های ذهنی مثل هنجارها و فرهنگ، بسیار مهم هستند (آقامحمدی، ۱۳۹۰: ۱۶). در واقع آنچه سازه‌انگاری را از نظریه‌های سنتی متفاوت می‌کند، نظریه‌پردازی دربارهٔ رابطهٔ میان کارگزار و ساختار است که در آثار سازه‌انگاری دربارهٔ سیاست خارجی نیز قابل مشاهده است (ستوده آرانی، ۱۳۸۶: ۱۱-۱). نهایتاً می‌توان گفت سازه‌انگاران قدرت را صرفاً در عوامل مادی خلاصه نمی‌کنند و بر قدرت ایده‌ها و اندیشه‌ها تأکید دارند. برای سازه‌انگاران سازه‌های تمدنی، عوامل فرهنگی و هویت‌های دولتی با توجه به اینکه چگونه به منافع دولت‌ها شکل می‌دهند، مهم است (سلطانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۱۵).

۲-۲- دیپلماسی

تحقق سیاست خارجی یک کشور منوط به داشتن ابزارهایی است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، دیپلماسی است. درحقیقت می‌توان گفت که فرایند پیشبرد رابطه بین دولت‌ها که توسط نمایندگان آن‌ها راهبری می‌شود را دیپلماسی گویند (حقیقی، ۱۳۸۷: ۱۶). دیپلماسی شامل مجموعه فرایندها و تدابیری است که می‌توان از آن برای حل و فصل اختلافات بین‌المللی به روش مسالمت‌آمیز در جهت پیشبرد منافع از آن بهره برد. بنا به تعریفی دیگر، دیپلماسی یکی از ابزارهایی است که سیاستگذاران خارجی کشورها از آن برای رسیدن به صلح به‌جای جنگ استفاده می‌کنند. چون پایان دیپلماسی، شروع جنگ است. هرچند عده‌ای معتقدند که می‌توان در دوران جنگ نیز دیپلماسی را ادامه داد (آشوری، ۱۳۹۱: ۱۶۹-۱۷۰). دیپلماسی را هنر و علم مدیریت سیاست خارجی در عرصهٔ بین‌المللی در جهت برطرف کردن اختلافات بین دولت‌ها از روش‌های مسالمت‌آمیز می‌دانند. هرچند در گذشته دیپلماسی بسیار مخفی و محدود شکل می‌گرفت، اما دیپلماسی در شکل نوین آن بیشتر علنی و آشکاراست (قوام، ۱۳۹۰: ۲۱۷-۲۱۸). دیپلماسی هنر اقناع و جذب سیاست‌های دولتی کشور محل مأموریت برای اهداف سرزمین متبوع خود است، چون دیپلمات می‌تواند با توسعهٔ دوستی‌ها، زمینهٔ حل چالش‌ها به‌طور مسالمت‌آمیز و ایجاد ارتباط دوستانه مبتنی بر منافع طرفینی را به ارمغان بیاورد (دبیری، ۱۳۸۴: ۶-۷؛ رشادت‌جو و عباس رشیدی، ۱۳۹۱: ۶). مهم‌ترین هدف دیپلماسی نزدیکی بیشتر ملت‌ها به یکدیگر و ایجاد صلح در جهان است. دیپلماسی تلاش خود را بر ایجاد یک رابطهٔ مبتنی بر احترام و دوستانه بین دولت‌ها، جلوگیری از موجد شدن کشمکش و سوءبرداشت‌های بین‌المللی و در صورت بروز آن، اهتمام به حل و فصل آن در فضایی سرشار از مفاهیم که دولت‌ها در ذیل آن بتوانند خواسته‌های منصفانهٔ یکدیگر را برآورده سازند. هرچند در دیپلماسی هدف دیپلمات، پیشینه‌کردن منافع ملی کشور مطبوع خود است (ذوالعین، ۱۳۸۱: ۷۷).

۲-۲-۱- دیپلماسی عمومی

دیپلماسی عمومی شامل مجموعه برنامه‌هایی است که زیر نظر دولت‌ها و با هدایت آن‌ها با هدف تأثیر بر افکار عمومی دیگر کشورها است (سلطانی‌فر، ۱۳۸۰: ۲۰) و در جهت پیشبرد آن از ابزارهایی مانند رادیو و تلوزیون، شبکه‌های اینترنتی و تبادلات فرهنگی استفاده می‌کند (رضایی و زهره‌ای، ۱۳۹۰: ۱۰۳). دیپلماسی عمومی از نظر کیگلی معادل واژهٔ تبلیغات است که آن را توسعهٔ نظام‌مند و هدفمند اطلاعات به دلیل تأثیر بر افکار عمومی می‌داند (Kegley, 1991: 120)؛ بنابراین هدف غایی در دیپلماسی عمومی، تأثیر بر ذهن مردم دیگر کشورها است که با استفاده از روش‌های ارتباطی شکل می‌گیرد، به نحوی که توفیقات یک کشور را در سرزمینی دیگر بزرگ و ناکامی آن‌ها را کم‌اهمیت جلوه دهند و در این خلال تغییر در دولت و جامعهٔ خود را برای دیگران توضیح داده تا بتوانند نخبگان و عموم مردم را با ذهنیتی مثبت به کشور مجری دیپلماسی فرهنگی

رهنمون سازند (پوراحمدی، ۱۳۸۹: ۱۶۳). اهمیت مشارکت مردم داخلی در اقدامات دیپلماسی عمومی را نمی‌توان نادیده گرفت، زیرا جهانی‌شدن و ارتباطات جهانی مرزهای بین مردم خارجی و داخلی را کم‌رنگ می‌کند. (Melissen, 2013: 195; Baylis, 2017: 299); بنابراین، جهانی‌شدن در زمینه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی آشکار می‌شود (Kim, 2017: 299). در نهایت باید گفت که حوزه دیپلماسی عمومی دارای دو شاخه اصلی است، یک دیپلماسی فرهنگی و دو دیپلماسی رسانه‌ای؛ در دیپلماسی فرهنگی، تمرکز بر نخبگان و سپس عموم مردم است، اما دیپلماسی رسانه‌ای هدفش متمرکز بر عموم مردم و تأثیرگذاری بر آنهاست (گیلبوا، ۱۳۸۸: ۸۱).

۲-۲-۲- دیپلماسی فرهنگی

اصطلاح دیپلماسی فرهنگی این روزها در حوزه سیاست خارجی و فرهنگی بسیار کارآمد شده، اما تصویری واضح درباره این مفهوم و نحوه کاربرد آن که دقیقاً شامل چه مواردی است؟ و چرایی اهمیت و نحوه عملکرد آن وجود ندارد و بخش عمده عدم قطعیت برای آن است که اساساً دیپلماسی فرهنگی رویه‌ای دولتی و مبتنی بر منافع است و با روابط فرهنگی که متمایل به هدایت آرمان‌ها به جای منافع است، متفاوت است (Ang et al., 2015: 365). دیپلماسی فرهنگی مسئولیت ایجاد و توسعه پروژه‌هایی را برعهده دارد که در آن فرهنگ، در راستای دفاع از ارزش‌های ملی و با هدف ورود بین‌المللی آن کشور توسعه پیدا می‌کند (Alkatheer and Khan, 2019: 21). به‌همین دلیل رهبر معظم انقلاب بر حفظ و حراست ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب تأکید می‌کنند و خواهان رسیدن به آرمان بزرگ انقلاب که ایجاد تمدن نوین اسلامی است، اصرار دارند (بیانیه گام دوم انقلاب). چون تمدن نوین اسلامی یکی از ارزش‌های ملی جامعه ایران است که با استفاده از ظرفیت‌های دیپلماسی فرهنگی قابلیت جهانی‌شدن دارد. دیپلماسی فرهنگی معمولاً بر حسب قدرت تعریف می‌شود، ظرفیت اقناع و جذب که به دولت اجازه می‌دهد بدون استفاده از روش‌های اجباری هژمونی بسازد (Zamorano, 2016: 165). دیپلماسی فرهنگی مشتمل بر نقش‌آفرینی دولت‌ها و گروه‌های خصوصی با روش‌های مستقیم یا غیرمستقیم در جهت تأثیرگذاری بر افکار عمومی و تصمیم‌سازان سیاست خارجی دیگر کشورها است (آشنا، ۱۳۸۳: ۲۶۷). پس می‌توان گفت دیپلماسی فرهنگی بخشی از دیپلماسی عمومی است که شامل برقراری و پیشبرد روابط با سایر کشورها از طریق هنر، آموزش و فرهنگ است (دهشیری، ۱۳۹۳: ۱۷). در نقش مثبت دیپلماسی فرهنگی در وجهه ملی، برندسازی و انسجام اجتماعی تردیدی وجود ندارد (Kim, 2017: 293). در تعریفی دیگر، دیپلماسی فرهنگی هرگونه تلاش در جهت زمینه‌سازی و تأثیرگذاری بر مردم دیگر کشورها و مبادله هنر، فرهنگ و اندیشه‌ها به‌منظور رسیدن به تفاهم مشترک است (کشاورز شکری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱)؛ بنابراین دیپلماسی فرهنگی توان آماده‌کردن زمینه‌ای را دارد که ظرفیت‌های هنری، فرهنگی، دینی و ادبی یک کشور را بتوان در راستای دستیابی به اهداف سیاست خارجی مورد بهره‌ر قرار داد (دهشیری، ۱۳۹۳: ۲۱). محور دیپلماسی عمومی، دیپلماسی فرهنگی است؛ زیرا باعث ایجاد اعتماد و جلب تفاهم مشترک شده و به خاطر آن ایده‌های مردم یک کشور به بهترین وجه ممکن به دیگران ارائه می‌شود؛ زیرا دیپلماسی فرهنگی قادر به تسخیر قلب‌ها است (ایزدی، ۱۳۹۶: ۱۱۱-۱۱۲).

۲-۲-۲-۱- هدف دیپلماسی فرهنگی

اصلی‌ترین هدف دیپلماسی فرهنگی، بسط دیدگاهی موجه و روشن در ارتباط با فرهنگ رفتاری و ارزشی نظام برای دیگر بازیگران بین‌المللی است (رضایی و زهره‌ای، ۱۳۹۰: ۱۱۰)؛ از این رو، هنگام بحث درباره دیپلماسی فرهنگی، اولین مقوله‌ای که با آن مواجه می‌شویم، افکار عمومی است. هدف دیپلمات فرهنگی عبارت است از تلاش در جهت مشارکت‌دادن، درک، مطلع‌ساختن و تأثیرگذاری بر مخاطبان سایر کشورها. دیپلماسی فرهنگی قادر است به‌عنوان ابزاری منعطف و کارآمد در اختیار

دستگاه سیاست خارجی قرار گیرد و باعث ارتقای سطح روابط و تفاهم طرفینی بین دولت‌ها شود (صالحی امیری و محمدی، ۱۳۸۹: ۱۱۰-۱۱۱). دولت‌ها از نظر تامپسون و موکو سه هدف را در دیپلماسی فرهنگی پیگیری می‌کنند:

۱- به‌دست‌آوردن پرستیژ بین‌المللی در سایر جوامع و تأثیر بر رفتار آن‌ها؛

۲- توسعه نهادهای علمی-فرهنگی به‌دلیل ایجاد روابطی پایدار بین جوامع؛

۳- برداشتی متقن از فرهنگ دیگر ملت‌ها و شناختن بن‌مایه‌های اجتماعی و فرهنگی آن‌ها.

بنابراین، دست‌یافتن به این اهداف نیازمند ایجاد انبوه داده‌ها و شناختن ظرفیت‌های درک متقابل است که این مهم فراتر از ساختارهای تبلیغاتی و روابط عمومی و تاکتیک‌های مرتبط با آن است (حقیقی، ۱۳۸۷: ۷۸-۷۷).

۲-۳- قدرت نرم

نظریه‌پرداز قدرت نرم، جوزف نای (Joseph Nay) است. از دیدگاه نای، قدرت نرم، بخشی مهم از منابع قدرت ملی ایالات متحده تلقی می‌شود و بر استفاده از آن در سیاست خارجی ایالات متحده اصرار دارد. نای تئوری خود را در فاصله سال‌های ۱۹۸۹-۱۹۹۰ میلادی در مقاله‌ای با عنوان «ماهیت متحول قدرت جهان» ارائه می‌کند (سلیمانی پورلک، ۱۳۹۲: ۲۴). این نظریه را نای در مقابل افرادی که معتقد به افول آمریکا بودند، مطرح کرد. نای مدعی شد که نه تنها افول‌باوران درباره قدرت سخت ایالات متحده به خطا رفته‌اند، بلکه افزون بر آن، منبع بی‌مانندی از نفوذ ژئوپلیتیکی را که ایالات متحده در اختیار دارد، از قلم انداخته‌اند؛ قدرت نرم آمریکا. وی با پیش‌بینی اینکه در دنیای به‌هم‌وابسته پس از پایان جنگ سرد، قدرت «سخت» اجبارگرانه هرچه کمتر کارگشا خواهد بود، گفت که قدرت هم‌رنگ‌سازی «واداشتن دیگران به آنچه شما می‌خواهید» و منابع قدرت نرم که شالوده آن را تشکیل می‌دهند (جذابیت فرهنگی، ایدئولوژی و نهادهای بین‌المللی) نقش هرچه مهم‌تری در سیاست خارجی ایالات متحده خواهد داشت (پارما و کاکس، ۱۳۹۰: ۹۹). بخشی از فرایند قدرت در جهت اغوای کشورهای متفاوت در حوزه سیاست بین‌الملل در قدرت نرم نهفته است. از نظر نای، کاربست قدرت نرم در شرایطی مهم جلوه می‌کند که بتوان رابطه‌ای ارگانیک میان دو بخش قدرت برقرار کرد. نای معتقد است سیاست خارجی فی‌نفسه قدرت نرم نیست، اما به‌دلیل اینکه در جهت اجرای برنامه‌های سیاسی از فرهنگ، هنجارها و ارزش‌ها در رابطه بین کشورها استفاده می‌کند، در کاربست قدرت نرم بسیار مفید است. مانند توسعه مؤلفه‌های فرهنگی یک کشور مثل هنجارها و زبان که باعث گسترش حوزه نفوذ و قدرت آن کشور در جهان می‌شود (اژدری و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۳). به گفته وانگ هو نینگ، قدرت نرم فرهنگی نشان‌دهنده اقتدار یک کشور است. او معتقد است در میان منابع تأثیرگذاری که تالی به آن اشاره دارد، فرهنگ مهم‌ترین مؤلفه است (Becardo and Menechelli Filho, 2019: 2; Sweet, 2017: 21). مفهوم قدرت نرم در مورد استفاده از فرهنگ به‌عنوان ابزار عمل‌گرایانه قدرت به نقش محوری‌تر دولت در دیپلماسی فرهنگی می‌پردازد و با کمک دیپلماسی فرهنگی، امنیت فرهنگی و انسجام داخلی را کنترل می‌کند (Hartig, 2016:5, Kong, 2015:115, Gil, 2015: 214; Zhang, 2017:2; Thussu, 2018:18). جوزف نای قدرت نرم را توانایی دولت‌ها در به‌دست‌آوردن اهداف مورد نظر از روند جذب و اقناع نه زور و اسلحه دانسته، او کاربست قدرت نرم را از طریق توسعه روابط با متحدان و تعامل فرهنگی قابل‌انجام می‌داند. نای معتقد است چنین مسیری منجر به محبوبیت آن دولت نزد افکار عمومی و به‌دست‌آوردن پرستیژ بین‌المللی می‌شود (حسن خانی، ۱۳۸۶: ۲۲۴). نای، عناصر قدرت نرم را بر سه کار ویژه سیاست خارجی، فرهنگ و ارزش‌های سیاسی معرفی می‌کند.

۳- روابط ایران و هند

روابط رسمی و دیپلماتیک ایران و هند از سال ۱۹۵۰ میلادی آغاز شد. هند پس از استقلال، تحت تأثیر تفکرات نهری و سیاست حمایت از کشورهای ضعیف و تحت استعمار، خود را به‌عنوان رهبر کشورهای جهان سوم مطرح کرد و در برابر دو

قطب: شرق به رهبری شوروی و غرب به رهبری آمریکا، پس از جنگ جهانی دوم سیاست عدم‌تعهد را برگزید. سیاست نهریسم هند چالش‌های بسیاری را در دهه ۱۹۶۰ میلادی برای هند به‌وجود آورد. متعاقب شکست هند در سال ۱۹۶۲ میلادی از چین و به‌دنبال توافق مرزی چین و پاکستان در سال ۱۹۶۳ میلادی و سپس آزمایش هسته‌ای چین در ۱۹۶۴ میلادی، و نهایتاً جنگ بین هند و پاکستان در ۱۹۶۵ میلادی، هند را به سمت ایجاد موازنه با یکی از قدرت‌ها (شوروی) سوق داد. از طرفی مناسبات بین ایران و هند به دلیل حمایت ایران از پاکستان به‌عنوان یک کشور اسلامی به سردی گروید؛ اما در دهه ۱۹۷۰ میلادی که روابط ایران با شوروی بهبود پیدا کرد، روابط ایران و هند نیز کمی بهتر شد. بعد از انقلاب اسلامی ایران در ۱۹۷۹ میلادی و خروج فوری ایران از پیمان سنتو و پیوستن در همان روز به جنبش عدم‌تعهد که هند از بنیانگذاران آن بود، روابط به سمت بهبودی رفت، اما عواملی مانند جنگ ایران و عراق و حمایت بلوک شرق از عراق، مانع از حسنه‌شدن روابط شد. پس از فروپاشی بلوک شرق در دهه ۱۹۹۰ میلادی، هند طی یک دهه، در یک تغییر اساسی از سیاست آرمان‌گرایانه «نهریسم» به تفکرات نئولیبرال در ابتدای هزاره جدید روی آورد. در آن دوران در ایران نیز پس از جنگ، اصلاحات اقتصادی-سیاسی آغاز شده بود. از دیدگاه ایران، سیاست خارجی مستقل هند، قبل از هزاره جدید باعث همسویی دو کشور شده بود. چون هر دو کشور مخالف سیاست یک‌جانبه‌گرایی آمریکا در سطح جهان بودند. از سال ۲۰۰۱ میلادی که حزب بهاریتاجانتا (BjP) در هند به قدرت رسید، روابط بین دو کشور از اقتصادی به امنیتی-اقتصادی تغییر کرد که نتیجه آن اعلامیه سال ۲۰۰۳ میلادی دهلی نو بود که ایران و هند یکدیگر را شریک استراتژیک خواندند. تحریم‌های هسته‌ای هند که پس از آزمایشات هسته‌ای، بر آن وضع شده بود، نهایتاً هند را به سمت واقع‌گرایی و خروج از این بحران و نزدیکی به غرب سوق داد. تقریباً در همان زمان چالش برنامه هسته‌ای ایران با غرب نیز آغاز شده بود؛ بنابراین هند در یک شیفت پارادایم به غرب متمایل شد و در سال ۲۰۰۵ میلادی به برنامه هسته‌ای ایران رأی منفی داد؛ البته ناگفته نماند که رأی سال ۲۰۰۶ میلادی هند پرونده ایران را به شورای امنیت فرستاد. رأی منفی هند در سال‌های ۲۰۰۹ میلادی و ۲۰۱۱ میلادی نیز تکرار شد. روابط ایران و هند کماکان تحت تأثیر رابطه هند با آمریکا و اسرائیل و همچنین روابط ایران با چین و پاکستان و همچنین تحریم‌های غرب علیه برنامه هسته‌ای ایران در شرایط مطلوبی قرار ندارد.

۴- دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

لازمه هر انقلاب، دگرگونی و تغییر و تحول بنیادین در عرصه‌های گوناگون اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. به همین دلیل و با توجه به آنکه انقلاب ایران اساساً انقلابی فرهنگی-اسلامی است، مقوله فرهنگ دارای جایگاه ویژه‌ای است. در بُعد بین‌المللی نیز مخاطب قراردادن عموم ملت‌ها و محرومان جهان و تأکید بر فرهنگی بودن انقلاب ایران، نشان از جایگاه ویژه دیپلماسی فرهنگی کشورمان دارد (حاجیانی و ایرانشاهی: ۳۴). جمهوری اسلامی ایران تلاش می‌کند که دیپلماسی فرهنگی خود را به‌عنوان یک برنامه مدون و سازمان‌یافته در جهت تأثیرگذاری بر افکار، اندیشه‌ها، برداشت‌ها و هنجارهای دیگر ملت‌ها از طرق ترویج تمدن و فرهنگ ایرانی-اسلامی و تبیین درست آن و شناخت بهتر دیگر فرهنگ‌ها در جهت تأمین منافع ملی مطرح کند (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۱۰۳-۱۲۲)؛ بنابراین به‌دست آوردن جایگاه تمدنی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در نظام جهانی و با کاربست دیپلماسی فرهنگی، می‌تواند به بهتر شدن اوضاع حکمرانی کمک شایانی کند (اژدری و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۸).

۴-۱- مبنای دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

مبنای دیپلماسی فرهنگی، مشتمل است بر شناسایی سیاست‌ها، مزیت‌ها، ظرفیت‌ها و هنجارهای فرهنگی کشورهای مبدأ و مقصد، برداشت از فرهنگ و روش‌های فرهنگی به‌عنوان مؤلفه‌های قدرت نرم، توجه به بازیگران دولتی و غیردولتی، افکار

عمومی، شناخت شخصیت‌های مذهبی، فرهنگی و هنری، شناسایی تشکل‌های مردمی فعال در زمینه‌های دین، حقوق بشر، فرهنگ و پیشبرد آن‌ها با استفاده از ابزارهای تکنولوژیک، اطلاعاتی و ارتباطاتی است (سلیمی، ۱۳۸۸: ۷۱؛ رشادت‌جو و عباس رشیدی، ۱۳۹۱: ۷-۸)؛ بنابراین با توجه به ماهیت فرهنگی انقلاب اسلامی ایران و توجه به ارزش‌های ایرانی-اسلامی، می‌بایست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای قانون اساسی، اسناد بالادستی مانند نقشه مهندسی فرهنگی کشور، سند سیاست‌های فرهنگی مصوب ۱۳۷۱ شمسی، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و سیاست‌گذاری‌های سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به‌عنوان مرجع حوزه دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و با نظر داشت سابقه تاریخی و تمدنی، دینی و مذهبی، علمی و آموزشی، زبان و ادبیات فارسی که می‌تواند به‌عنوان مبنای دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مورد توجه قرار گیرد.

۴-۲- مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

برای شناسایی مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی در هر جامعه‌ای و برشمردن آن، می‌بایست به هویت سیاسی و فرهنگی، رابطه ساختاری و کارگزاری، مذهب، پیشینه تمدنی و فرهنگی و سایر مؤلفه‌های هنجاری آن جامعه توجه کرد. جمهوری اسلامی ایران به دلیل دارا بودن پیشینه فرهنگی-تمدنی سترگ و دارا بودن هویت ایرانی-اسلامی، می‌تواند نقشی سازنده در حوزه مبادلات فرهنگی بین‌المللی و میان‌قومی داشته باشد؛ بنابراین با توجه به اهمیت مسئله، ضمن بهره‌برداری از دیدگاه‌های صاحب‌نظران حوزه دیپلماسی فرهنگی و فعالان حوزه فرهنگ به انتخاب مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اقدام کردیم؛ بنابراین پس از بررسی شاخصه‌ها و مؤلفه‌های متفاوت، کاربست مؤلفه‌های ذیل را عینی‌تر یافتیم.

۱- مؤلفه‌های دینی-ارزشی

۲- مؤلفه‌های فرهنگی-هنری

۳- مؤلفه‌های تمدنی-هنجاری

هر کدام از مؤلفه‌ها در جهت نقش‌آفرینی، گزاره‌ها و ابزارهای متفاوتی دارد که به‌صورت مختصر به معرفی آن‌ها می‌پردازیم.

۴-۳- کاربست مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند

با توجه به اینکه روابط بین ایران و هند دارای سابقه‌ای تاریخی است و روابط فرهنگی به‌عنوان عناصر بیدیل این رابطه، نقش مهمی در تکوین آن داشته‌اند. کشورها زمانی که به یک ثبات نسبی می‌رسند، غالباً به‌دنبال کسب وجهه و پرستیژ بین‌المللی هستند تا بتوانند حضور خود را در جامعه بین‌المللی به‌عنوان بازیگری موجه جلوه دهند. دیپلماسی فرهنگی یکی از ابزارهای اثربخش در این حوزه است. کشورها در کنار مؤلفه‌های سنتی قدرت از قدرت نرم و دیپلماسی فرهنگی برای بالابردن اعتبار و اقتدار بین‌المللی خود استفاده می‌کنند؛ بنابراین با توجه به حجمه‌های فراوانی که پس از انقلاب اسلامی متوجه جمهوری اسلامی ایران شده است، نیاز به تلاش بیشتر در دیپلماسی فرهنگی احساس می‌شود. با توجه به اینکه هند یکی از کشورهای تأثیرگذار در منطقه و جهان است، حضور فعال‌تر و پویای دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران می‌تواند به ارتقای منافع ملی و قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران کمک شایانی کند.

۴-۳-۱- مؤلفه دینی-ارزشی

انقلاب اسلامی، نخستین انقلابی است که آشکارا شریعت و تعالیم اسلامی را به‌عنوان قانون اساسی خود برگزیده است (احمدی دهکاء، ۱۳۹۷: ۶۲). با توجه به اینکه انقلاب اسلامی ایران دارای ماهیتی دینی است، واجب است که مؤلفه‌ها و مبانی دینی و ارزشی به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد. انقلاب اسلامی ایران بر مبنای شعارها و اهداف دینی محقق شد، به همین

دلیل خود را محصور در مرزهای ملی قرار نداد، بلکه با دیدگاهی فراملی، جهان اسلام را در افق خود قرار داد. به همین دلیل بعد از انقلاب برای اولین بار واژه امت اسلامی در سپهر سیاسی ایران طنین‌انداز شد. این دکترین همه مسلمانان را در مرزهای هویتی دین اسلام فرامی‌خواند که محدودیت‌های قومی، زبانی و نژادی در آن جایگاهی نداشت (محمدی و مهدوی، ۱۳۹۷: ۳۴-۳۳). به همین دلیل در سیاست خارجی و دیپلماسی فرهنگی مؤلفه دینی-ارزشی به دلیل پیوند خوردن با ساختارهای هویتی جمهوری اسلامی ایران، به وجه غالب تبدیل شده است. در این شرایط، دیپلماسی فرهنگی منتج از حکمت و تمدن نوین ایرانی-اسلامی می‌تواند به‌عنوان ظرفیتی جذاب به ملل دیگر عرضه شود؛ بنابراین چنین استراتژی‌ای می‌تواند باعث شکل‌گیری بیداری اسلامی، قوام جنبش‌های آزادی‌بخش و ایجاد روابط متوازن و معقول دولت‌ها با یکدیگر شده و منتج به همبستگی و صلح در جهان شود (دهشیری، ۱۳۹۳: ۹۲-۹۳)؛ بنابراین داشتن رویکرد دینی در دیپلماسی فرهنگی توان آن را دارد که با استفاده از ظرفیت‌های موجود در راستای منافع ملی و استفاده حداکثری از آن باعث ایجاد قدرت نرم شود (سیمبر و مقیمی، ۱۳۹۴). انقلاب اسلامی ایران با مؤلفه‌های ارزشی خود، نه تنها اهمیت کارکردهای اجتماعی دین را هویدا کرد، بلکه در نظام ارزش‌های دینی و غیردینی دگرگونی‌های اساسی پدید آورد (رجبی و عساری، ۱۴۰۰: ۱۰۹). به اعتقاد نگارنده، این انقلاب هم دارای بینش و نگاهی جهانی است و هم آرمان‌ها و ارزش‌هایی که ارائه می‌کند، با سرشت و فطرت آدمی دمساز است و باعث پایداری آن می‌شود؛ بنابراین برای جهانیان قابل‌پذیرش و معنا است. هند با دارا بودن جمعیت قابل‌توجه مسلمان (۱۳/۸٪ جمعیت هند) که یک‌چهارم آن را شیعیان تشکیل می‌دهند و با توجه به سابقه تاریخی حکومت‌های شیعی هند مانند بهمنیان، عادل شاهیان، نظام شاهیان و قطب شاهیان که از قرن هفتم تا پایان دوره تیموریان یکی از عوامل بهبود رابطه بین ایران و هند بودند و از دیگر سو وجود علمای بزرگی مانند فضل‌الله اینجو، شاه طاهر دکنی و میرمحمد استرآبادی که توانستند علاوه بر مذهب شیعه، علم، فلسفه، شعر، هنر و عرفان را غنا بخشند و موجب گسترش فرهنگ ایرانی-اسلامی در هند شوند (پرغو، ۱۴۰۱: ۷۱-۷۰). وجود مسلمانان شیعه و سنی در کنار سایر ادیان هندو مانند بودیسم، جینیسم و سیک‌ها را می‌توان به‌عنوان یک فرصت بی‌نظیر در جهت گفتمان‌سازی استفاده کرد و در این راه علاوه بر مدارس دینی اسلامی فراوان در هند، از ظرفیت مجمع تقریب مذاهب و مؤسسات دانشگاهی مانند جامعه المصطفی و همچنین در انتقال مفاهیم و ارزش‌های ایرانی-اسلامی، مردم‌سالاری دینی، دفاع از مظلوم و حمایت از مستضعفین، عدالت‌طلبی و مبارزه با استعمار می‌تواند عرصه بسیار مهمی برای کارگزاران دیپلماسی فرهنگی باشد.

۴-۳-۲- مؤلفه‌های فرهنگی-هنری

فرهنگ، مشتمل است از مجموعه هنجارها، ارزش‌ها، دین و معتقدات، آئین‌ها و خلقیات که به‌واسطه پذیرش مردمی، امتداد بین نسلی پیدا می‌کند. هنر و فرهنگ نیز جزو مؤلفه‌های قدرت نرم محسوب می‌شوند (احمدی دهکاء، ۱۳۹۷: ۶۰). حضور جوامع فرهنگی و هنری در ایران به سه هزار سال قبل برمی‌گردد و در طی این زمان طولانی پیوستگی خود را کماکان حفظ کرده که نتیجه آن نوعی تعلق فرهنگی و خودآگاهی فرهنگی است (بیکی، ۱۳۸۹: ۱۵۷؛ سیمبر و مقیمی، ۱۳۹۴: ۲۲). هنر یکی از اصیل‌ترین پایه‌های هویتی فرهنگ ایرانی است و بیانگر این هویت، مدنیت فرهنگی آن است؛ بنابراین ارتباطی دیالکتیکی میان آن‌ها برقرار است. در یک جامعه، هنر آن ملهم از تأثیرات فرهنگی آن است و با تغییرات فرهنگی، هنر نیز متأثر می‌شود؛ از این رو به نظر می‌رسد کارگزاران دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ابزارهای متعددی در حوزه فرهنگ مانند ادبیات فارسی، مفاخر و شخصیت‌های مشترک علمی و ادبی، نسخ خطی، ترجمه متعدد آثار علمی و فرهنگی بین دو کشور و در حوزه هنر ابزارهایی مانند نقاشی (اشتراکات نقاشی دوره صفوی ایران و گورکانی هند)، خوشنویسی (خط نستعلیق و طغرا)، سینما و موسیقی (اشتراکات موسیقی بلوچستان ایران و هند) در اختیار دارند.

۴-۳-۳- مؤلفه‌های تمدنی-هنجاری

با بررسی تمدن‌های مختلف به این نتیجه می‌رسیم که بین جوامع هویتی تأثیرگذار، تمدن ایرانی دارای فرایند پیچیده‌ای از تأثیر و دگرگونی است. ایرانیان طی قرن‌های طولانی آورده‌ی سترگی از نظر مادی و معنوی برای جهانیان داشته‌اند و به همین دلیل بر خود می‌بالند که سهمی عمده در ساخت تمدن جهانی داشته‌اند؛ تمدنی که یک حد آن به چین و حد دیگر آن به فلات آناتولی است و این برساخته‌ی تمدنی از مؤلفه‌های مهم هویت ایرانیان و یکی از عناصر مهم قدرت نرم آن‌هاست (هرسیچ و تویسرکانی، ۱۳۸۹: ۱۶۱؛ احمدی دهکاء، ۱۳۹۷: ۶۵). داشتن مؤلفه‌های مشترک تمدنی باعث ایجاد وفاق و پیوست فرهنگی است. ایران به‌عنوان یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌های جهان با سایر حوزه‌های تمدنی در ارتباط بوده است. این حوزه‌ی تمدنی به‌دلیل قرارگرفتن در مسیر چهارراه تمدنی، باعث اتصال تمدن‌های غربی و شرقی بوده است که نمونه‌ی آن جاده‌ی ابریشم است. در این ارتباط تمدنی، عناصری مانند زبان فارسی و نوروز به‌عنوان حلقه‌های وصل باعث پیوند بوده‌اند. همچنین ایرانیان در رشد و توسعه‌ی تمدن اسلامی نقشی بی‌بدیل داشتند (صالحی امیری و محمدی، ۱۳۸۹: ۳۹۳). زبان فارسی حدود هشتصد سال زبان رسمی و دیوانی هند بوده است. از حمله‌ی غزنویان تا استعمار هند توسط انگلیسی‌ها این زبان فارسی بود که در تمدن‌سازی هند نقش‌آفرینی کرد. در این مدت غالب آثار علمی و فرهنگی شبه‌قاره به زبان فارسی مکتوب شده است؛ بنابراین پژوهشگر هندی برای آگاهی از تاریخ و تمدن خود می‌بایست فارسی بیاموزد. به‌همین دلیل در سال ۲۰۲۰ میلادی، کنگره‌ی هند زبان فارسی را به‌عنوان یکی از زبان‌های کلاسیک هند شناسایی کرد. در حال حاضر ۳۶ دانشگاه در هند دپارتمان مستقل یا بخش فارسی دارد و دانشجویان تا مقطع دکتری مشغول به تحصیل هستند و دبیرستان‌های متعددی زبان فارسی را به‌عنوان زبان دوم آموزش می‌دهند. معماری یکی از شاخصه‌های هویتی تمدنی فرهنگی یک جامعه است. با نگاهی به معماری دوره‌های مختلف تمدن ایرانی درمی‌یابیم که کمتر اثر معماری در منطقه‌ی ما وجود دارد که حامل هویت و روح تمدنی ایران نباشد (ذوالفقاری و دشتی، ۱۳۹۷: ۱۴۰) که نمود این واقعیت در بنای عظیم تاج محل ظهور و بروز پیدا کرده است. از دیگر دستاوردهای تمدنی معماری ایران در هند، ساخت باغ‌های مدل ایرانی در دوره‌ی گورکانیان در هند و خصوصاً جامو و کشمیر است که می‌توان از نسیم باغ، شالمیر باغ، نشاط باغ و پری محل نام برد که حتی اسامی آن‌ها نیز فارسی است (فرزین و مرادزاده میرزائی، ۱۴۰۰: ۲۳۴). مؤلفه‌های تمدنی بسیاری تا به حال بر رابطه‌ی فرهنگی بین ایران و هند تأثیرگذار بوده است؛ از جاده‌ی ابریشم دریایی که از طریق هند به ایران و خلیج فارس می‌رسید، تا مسیر دریایی ادویه؛ از ساخت اجتماعی مشترک در پیش از اسلام، تا حضور لولیان هندی در ایران که می‌توان گفت خروجی این کار سترگ، شاهنامه‌ی فردوسی است؛ از اشتراکات شهر سوخته زابل و شهر مدفون موهنجودارو و هاراپا، انتقال کتب و تجربیات پزشکی از هند به جندی‌شاپور و برعکس؛ و مؤلفه‌های هنجاری فرهنگ و تمدن ایرانی مانند خرد، پاسداشت نیاکان و پیشینیان و نیک‌آئینی، و ارزش‌ها و هنجارهای جامعه‌ی دیاسپورای پارسی و ایرانی در هند و از دیگر سو سیاست خارجی ناشی از هنجارهای راهبردی مثل هنجار استقلال‌طلبی و بی‌اعتمادی به بیگانه که منتج به عضویت عدم‌تعهد شد (حجازی، ۱۴۰۰: ۱۵۷).

۴-۴- ساختارهای متمرکز بر دیپلماسی فرهنگی ایران

نگارنده معتقد است که جمهوری اسلامی ایران دارای مبانی و منابع گسترده‌ای در جهت نقش‌آفرینی در دیپلماسی فرهنگی است. از شروع انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۷۴ شمسی نهادهای گوناگونی در حوزه دیپلماسی فرهنگی نقش‌آفرین بوده‌اند؛ بنابراین بعد از احصای سند سیاست‌های فرهنگی کشور در سال ۱۳۷۱ شمسی توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی و به‌دلیل عدم هماهنگی بین سازمان‌های فعال در حوزه دیپلماسی فرهنگی و همپوشانی و تداخل در وظایف، تشکیل سازمانی به‌نام سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی پیشنهاد و مصوب شد. این سازمان از ادغام بخش‌های فرهنگی وزارت امور خارجه و فرهنگ و ارشاد اسلامی به همراه مجمع جهانی اهل بیت و تقریب مذاهب تشکیل شد تا بتواند پاسخگوی انتظارات حوزه

دیپلماسی فرهنگی باشد. مطابق با بند ۶ اساسنامه این سازمان، قرار شد همه مجموعه‌هایی که از بودجه دولتی استفاده می‌کنند، به‌طور مستقیم مجاز به فعالیت‌های فرهنگی و تبلیغی در خارج از ایران نباشند و می‌بایست برنامه‌های پیشنهادی خود را در قالب برنامه‌های این سازمان به انجام برسانند؛ اما متأسفانه مشاهده می‌کنیم که تداخل در مسئولیت‌ها و وظایف کماکان باقی است؛ البته ناگفته نماند به دلیل گستردگی حوزه دیپلماسی فرهنگی و محدودیت‌های ساختاری-کارگزاری این تداخل وظایف اجتناب‌ناپذیر اما قابل‌مدیریت است. نهادهای متولی دیپلماسی فرهنگی کشور شامل: شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ وزارت امور خارجه؛ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ سازمان صدا و سیما؛ وزارت میراث فرهنگی و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی هستند. براساس مشاهدات نگارنده، ساختارهای رسمی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند شامل خانه فرهنگ (رایزنی فرهنگی) در دهلی و نمایندگی‌های فرهنگی در بمبئی و کلکته، مرکز تحقیقات زبان فارسی (نماینده بنیاد سعدی)، مرکز میکروفیلم نور (مؤسسه‌ای تخصصی جهت احصای نسخ خطی فارسی در هند و تهیه نسخه همسان در جهت انتقال به ایران) و شعبه دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه در کشمیر که همه این‌ها دارای کارگزار مقیم هستند. مؤسسات غیردولتی فعال در حوزه دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مانند بنیاد بیدل دهلوی، بنیاد فارسی هند، مؤسسه فروغ اردو-فارسی، ایوان غالب دهلوی و دانشگاه‌های متعددی که در هند دپارتمان یا گروه زبان فارسی یا بخش ایرانشناسی دارند. یکی از مهم‌ترین شاخصه‌های ساختاری-کارگزاری غیردولتی ایران در هند، دیاسپورای پارسی است که می‌تواند به‌عنوان یک مؤلفه و ابزار بسیار مهم در حوزه دیپلماسی فرهنگی نقش‌آفرینی کند. جامعه دیاسپورا حامل بخشی از فرهنگ جامعه مادر (ایران) است که با سعی وافر، این بخش هویتی و فرهنگی خود را حفظ کرده و از نسلی به نسل دیگر انتقال داده است. دیاسپورا هم حامل این هویت فرهنگی است و هم خودش مجری آن است.

۵- نتیجه‌گیری

جمهوری اسلامی ایران با دراختیار داشتن شاخصه‌های هویتی و ساختاری مشخص در سیاست خارجی و شاخصه‌های فرهنگی و تمدنی سترگ، قادر به ایفای نقشی فعال در دیپلماسی فرهنگی است. غالب کشورها زمانی که به ثبات نسبی در بخش‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی می‌رسند، به حوزه فرهنگ و دیپلماسی فرهنگی ورود می‌کنند که نمونه‌های آن در منطقه (رویکرد قطر به ورزش و مخصوصاً فوتبال، بحرین به ورزش اتوموبیل‌رانی، امارات به آثار هنری و برگزاری حراج‌های هنری، قزاقستان به ادبیات و برگزاری اولین کنفرانس نویسندگان قاره آسیا در سال ۲۰۱۹ میلادی و نشست ادبیات اوراسیا در ۲۰۱۸ میلادی، ترکیه به گردشگری) را می‌توان نام برد. مشترکات فرهنگی ایران و هند به‌عنوان دو قدرت منطقه‌ای در آسیای غربی و جنوبی را می‌توان ذیل نظریه سازه‌انگاری تحلیل کرد. سازه‌انگاران از مؤلفه‌هایی مانند هویت، منافع، ساختار و کارگزار برای سطح تحلیل خود استفاده می‌کنند و با از میان برداشتن مرز میان واقعیت و ارزش از یک جهت و برساخته‌ها و واقعیت عینی از دیگر سو (سوژه و ابژه) تحلیلی نو از روابط بین‌المللی ارائه کردند. سازه‌انگاران بر خلاف نئولیبرال‌ها که عوامل مادی را در رابطه بین دولت‌ها تبیین می‌کنند، مؤلفه‌های فرهنگی و معنایی را نیز مورد توجه قرار داده و معتقد به نقش‌آفرینی این مؤلفه‌ها در نظام بین‌المللی هستند. ایران و هند به‌عنوان دو کشور با دارابودن رابطه چند هزار ساله و داشتن مؤلفه‌های مشترک بسیار از دوران باستان تاکنون توانایی ایجاد روابطی فراتر از سطح کنونی دارند. روابط ایران و هند پس از انقلاب اسلامی ایران غالباً تحت تأثیر نظام بین‌الملل، سیاست‌های داخلی دو کشور، روابط هند با اسرائیل و آمریکا، روابط نه‌چندان حسنه میان هند با چین و پاکستان، کشورهای حاشیه خلیج فارس و افغانستان و آسیای مرکزی بوده است و این روابط ناپایدار قطعاً کارگزاران دیپلماسی فرهنگی ما را نیز متأثر کرده است. اگر بخواهیم تعریفی موجز از دیپلماسی فرهنگی ارائه کنیم، بی‌شک نمایه‌سازی مهم‌ترین هدف دیپلماسی فرهنگی می‌تواند باشد. مخاطب دیپلماسی فرهنگی، عموم مردم و جامعه نخبگانی است و نتیجتاً

کارگزار فرهنگی می‌بایست تصویری متناسب با هویت و مؤلفه‌های فرهنگی کشور خود برای مخاطب عرضه کند و کشور خود را به‌عنوان برند فرهنگی به جهانیان بشناسد، همان‌طور که فرانسه، کره جنوبی، آمریکا و ترکیه هرکدام با نمایه فرهنگی خود در حال توسعه مناسبات دیپلماتیک هستند؛ از این رو جمهوری اسلامی ایران به دلیل قرارگیری در موقعیت ژئوپلیتیک، ژئواستراتژیک و ژئوکالچر و بودن در حوزه بین‌تمدنی، علاوه بر فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی می‌تواند بازیگر مهم دیپلماسی فرهنگی باشد. دیپلماسی فرهنگی حوزه‌ای از دیپلماسی است که بر مؤلفه‌های تمدنی، فرهنگی و هنری، دینی، ارزش‌ها و هنجارها استوار است. هدف دیپلماسی فرهنگی، توسعه مناسبات از دریچه فرهنگ است، چون فرهنگ جزو محدود حوزه‌هایی است که با مقاومت کمتر در جامعه هدف مواجه می‌شود و چالش‌های دیگر حوزه‌ها را ندارد؛ بنابراین، دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران برای فعالیت در هند، می‌تواند از مؤلفه‌های دینی-ارزشی، فرهنگی-هنری، تمدنی-هنجاری برای پیشبرد مناسبات خود استفاده کند. هند با دارا بودن حدود دویست میلیون مسلمان که ربع آن‌ها شیعه هستند و ادیان هندو مانند بودیسم، جینیسم و سیک‌ها که دارای ارزش‌های مشترک مانند صلح‌گرایی هستند، حضور هشتصد ساله زبان و ادبیات فارسی که به دلیل قابلیت‌های آن زبان رسمی، اداری و دیوانی هند بود و از سال ۲۰۲۰ میلادی جزو زبان‌های کلاسیک هند توسط پارلمان شناخته شد، شخصیت‌های فرهنگی مشترک و قابل احترام طرفین همانند ابوریحان بیرونی، بیدل دهلوی، غالب دهلوی، امیرخسرو، محمد پادشاه مؤلف فرهنگ آندراج و اقبال؛ روابط علمی و دانشگاهی گسترده که از دوران ساسانیان تا کنون امتداد دارد؛ معماری که نماد شاخص این مبادله تمدنی بین دو کشور تاج محل است؛ و حضور گسترده دیاسپورای ایرانی که خود مؤلفه و ابزار دیپلماسی فرهنگی است. دیاسپورا بخشی از جامعه است که حامل شاخصه‌های تمدنی، فرهنگی و مذهبی است که از سرزمین مادری به جامعه مقصد آورده و خود شارح و مجری این شاخصه‌های هویت‌ساز است؛ بنابراین با توجه به این مؤلفه‌ها و شاخصه‌های منحصر به فرد، لازم است اهتمام بیشتری در بهره‌گیری از قدرت نرم و مؤلفه‌های کاربردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران توسط کارگزاران صورت پذیرد.

منابع

- آشنا، حسام‌الدین. (۱۳۸۳). فرهنگ، ارتباطات و سیاست خارجی، ارائه مدلی برای دیپلماسی عمومی، فصلنامه دانش سیاسی، ۲۱: ۲۶۳-۲۲۷.
- آشوری، داریوش. (۱۳۹۱). دانشنامه سیاسی، ۲۱، تهران: مروارید.
- آقامحمدی، ابراهیم. (۱۳۹۰). چهارچوب تحلیلی ساختار-کارگزار در سیاست خارجی ایران، پژوهشنامه علوم سیاسی، ۶(۴): ۴۰-۷.
- احمدی دهکاء، ریحانه. (۱۳۹۷). اصول دیپلماسی فرهنگی و جایگاه آن در سیاست خارجی کشورها، تهران: ادیبان روز.
- ازدري، لیلا؛ فرهنگی، علی‌اکبر؛ صالحی امیری، سید رضا؛ سلطانی فر، محمد. (۱۳۹۶). مدل دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۸(۳۶): ۱۰۲-۶۷.
- ایزدی، جهانبخش. (۱۳۹۶). دیپلماسی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: ابرار معاصر.
- بیکی، مهدی. (۱۳۸۹). قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران مطالعه موردی لبنان، تهران: نشر دانشگاه امام صادق.
- پارما، ایندرجیت؛ کاکس، مایکل. (۱۳۹۰). قدرت نرم و سیاست خارجی ایالات متحده، ترجمه علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- پرغو، محمدعلی. (۱۴۰۱). نحوه و علل گسترش تشیع در هند (از قرن هفتم تا دهم هجری قمری)، مطالعات شبه‌قاره، ۱۴(۴۳): ۷۰-۵۷.

- پوراحمدی، حسین. (۱۳۸۹). قدرت نرم و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، قم: بوستان کتاب.
- حاجیان، ابراهیم؛ ایرانشاهی، حامد. (۱۳۹۳). درآمدی بر دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تهران: ابرار معاصر.
- حجازی، سید امین. (۱۴۰۰). فرهنگ راهبردی و سیاست خارجی ایران، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- حسنخانی، محمد. (۱۳۸۶). نقش فرهنگ و ابزارهای فرهنگی در طراحی و پیشبرد دیپلماسی، با تأکید بر سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا، مجموعه مقالات همایش ارتباطات بین فرهنگی و سیاست خارجی رویکرد ایرانی، تهران: الهدی.
- حقیقی، رضا. (۱۳۸۷). فرهنگ دیپلماسی در آئینه سیاست‌ها و دیپلماسی فرهنگی اتحادیه اروپا در قبال جمهوری اسلامی ایران، تهران: الهدی.
- دبیری، محمدرضا. (۱۳۸۴). دیپلماسی کاربردی و رویه‌های دیپلماتیک، تهران: انتشارات وزارت خارجه.
- دهشیری، محمدرضا. (۱۳۹۳). دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، تهران: کتیبه.
- دهقانی فیروزآبادی، سید جلال. (۱۳۸۹). دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در منطقه خلیج فارس، فصلنامه سیاست، ۴۰(۴)، ۱۰۳-۱۲۲.
- ذوالعین، پرویز. (۱۳۸۱). آداب تشریفات و دیپلماتیک، تهران: میزان.
- ذوالفقاری، مهدی؛ دشتی، فرزانه. (۱۳۹۷). مؤلفه‌ها و ظرفیت‌های قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در دیپلماسی فرهنگی، مطالعات قدرت نرم، ۸(۱۹): ۱۵۴-۱۲۷.
- رجبی، محمد؛ عساری، احمدرضا. (۱۴۰۰). منابع، اهداف و ابزارهای دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، مطالعات قدرت نرم، ۱۱(۲): ۱۲۳-۱۰۵.
- رشادت‌جو، حمیده؛ عباس رشیدی، میلاد. (۱۳۹۱). نقش رسانه در دیپلماسی فرهنگی از دیدگاه اساتید حوزه ارتباطات، مدیریت امور فرهنگی و علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، مجله مدیریت فرهنگی، ۶(۱۸): ۱-۲۲.
- رضایی، علی‌اکبر؛ زهره‌ای، محمدعلی. (۱۳۹۰). دیپلماسی فرهنگی: نقش فرهنگ در سیاست خارجی و ارائه مدل راهبردی، تهران: جامعه‌شناسان.
- ستوده آرنی، محمد. (۱۳۸۱). رابطه ساختار-کارگزار: چارچوبی برای مطالعه تحول سیاست خارجی ایران، فصلنامه سیاست خارجی، ۱۶(۱): ۱-۳۲.
- سلطانی، آرش؛ متقی دستنایی، افشین؛ سیمبر، رضا. (۱۴۰۱). بنیان‌های ژئوپلیتیکی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران با ترکیه از دیدگاه سازه‌نگاری، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۲(۴۵): ۱۲۲-۱۰۹.
- سلطانی‌فر، محمد. (۱۳۸۰). تعامل با جهانی شدن، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، ۲۵.
- سلیمانی‌پور لک، فاطمه. (۱۳۹۲). قدرت نرم در استراتژی خاورمیانه‌ای آمریکا، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- سلیمی، حسین. (۱۳۸۳). فرهنگ‌گرایی جهانی شدن و حقوق بشر، تهران: انتشارات وزارت خارجه.
- سیمبر، رضا؛ مقیمی، احمدعلی. (۱۳۹۴). منافع ملی و شاخص‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، سیاست جهانی، ۴(۱): ۷-۳۸.
- صالحی امیری، سید رضا؛ محمدی، سعید. (۱۳۸۹). دیپلماسی فرهنگی، تهران: ققنوس.

فرزین، سامان؛ مرادزاده میرزائی، سعیده. (۱۴۰۰). پیوند فرهنگی ایران و هند؛ رد پای معماران ایرانی در ساخت باغ‌های تاریخی کشمیر، **مطالعات شبه‌قاره**، ۱۳(۴۱): ۲۵۰-۲۳۵.

قوام، سید عبدالعلی. (۱۳۹۰). **اصول سیاست خارجی و سیاست بین‌الملل**، تهران: سمت.

کشاورز شکری، عباس؛ بیات، محسن؛ بخشنده، خاطره. (۱۳۹۲). دیپلماسی فرهنگی ایران در خاورمیانه؛ تحول ارتباطات و لزوم کاربرد ابزارهای نوین، **مطالعات فرهنگ-ارتباطات**، ۱۴(۲۳): ۷-۲۹.

کیا پاشا، عبدالعلی؛ جعفری پایبندی، سید فرشید؛ عیوض‌زاده اردبیلی، حسن؛ پرتوی، اصغر. (۱۴۰۰). اهمیت و جایگاه نقش هویت در توسعه روابط جمهوری اسلامی ایران با منطقه آسیای میانه براساس رهیافت سازه‌نگاری، **فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی**، ۱۲(۴۷): ۲۴۷-۲۲۵.

گیلبووا، ایتان. (۱۳۸۸). **ارتباطات جهانی و سیاست خارجی**، ترجمه حسام‌الدین آشنا و محمدصادق اسماعیلی، تهران: دانشگاه امام صادق(ع).

محمدی، محسن؛ مهدوی، غلامرضا. (۱۳۹۷). تحلیل و بررسی اثرگذاری انقلاب اسلامی بر شیعیان هند، **مطالعات انقلاب اسلامی**، ۱۵(۵۳): ۴۲-۲۳.

مشیرزاده، حمیرا. (۱۳۸۶). **تحلیل سیاست خارجی ایران از منظر سازه‌نگاری**، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.

مشیرزاده، حمیرا. (۱۳۹۵). **تحول در نظریه‌های روابط بین‌الملل**، تهران: سمت.

هرسیج، حسین؛ تویسرکانی، مجتبی. (۱۳۸۹). تأثیر مؤلفه‌های هویت‌ساز ایرانی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، **تحقیقات فرهنگی ایران**، ۳(۹): ۱۸۰-۱۵۱.

Alkatheeri, A.R., Khan, M. (2019). A Perspective on Saudi Soft Power and Cultural Diplomacy, **Global Social Sciences Review**, Vol. IV, No. II, 20-26.

Ang, Ien, I., Yudhishthir, R., Mar, P. (2015). Cultural diplomacy: beyond the national interest? **International Journal of Cultural Policy**, Vol. 21, No. 4, 365-381, [http://dx. doi. org/10.1080/10286632.2015.1042474](http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1042474)

Baylis, J., Smith, S., Owens, P. (2017). **The globalization of world politics: An introduction to international relations**. Oxford University Press.

Becard, D.S.R., & Menechelli Filho, P. (2019). Chinese Cultural Diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st Century, **Rev. Bras. Polit. Int.**, 62(1), 1-20.

Gil, J. (2015). China's cultural projection: a discussion of the Confucius Institutes. **China: An International Journal**, 13(1) 200-226.

Hartig, F. (2016). How China understands public diplomacy: the importance of national image for national interests, **International Studies**, 18(4), 655-680.

Jung, H. (2019). The Evolution of Social Constructivism in Political Science: Past to Present, journals.sagepub.com/home/sgo, 1-10.

Kegley W, C. (1991). **American Foreign Policy Pattern and Process**. NY, St. Martin press.

Kim, H. (2017). Bridging the Theoretical Gap between Public Diplomacy and Cultural Diplomacy, **The Korean Journal of International Studies**, 15(2), 293-326.

Kong, D. (2015). **Maging China: China's cultural diplomacy through loan exhibitions to British museums**. (thesis PhD in philosophy, School of Museum Studies University of Leicester).

Melissen, J, ed. (2013). **Public Diplomacy**. In **Pauline Kerr and Geoffrey Wiseman eds., Diplomacy in a Globalizing World: Theories and Practices**. Oxford, UK: Oxford University Press, 192-208.

Price R.M. & Reus-Smit. C. (2008). Dangerous Liasons? Critical International Theory and Constuctivism, **European Journal of International relation**, 4(3): 256- 61.

Sweet, D.L. (2017). **The art of winning hearts and minds: explaining divergent outcomes of Confucius Institutes in the US**. (Thesis PhD in philosophy, Department of Political Science, George Mason University).

- Thussu, D. K. (2018). **Globalization of the Chinese Media: the global context, In China's media go global**, edited by D. K. Thussu, H. Burgh, and A. Shi. London: Routledge.
- Zamorano, M. M. (2016). Reframing Cultural Diplomacy: The Instrumentalization of Culture under the Soft Power Theory, **Culture Unbound**, Vol 8, 166-186. Published by Linköping University Electronic Press.
- Zhang, G. (2017). **Research outline for China's cultural soft power**. Singapura: Springer.

